

İkinci Dünya Savaşı Tarihi

Bülent Efe

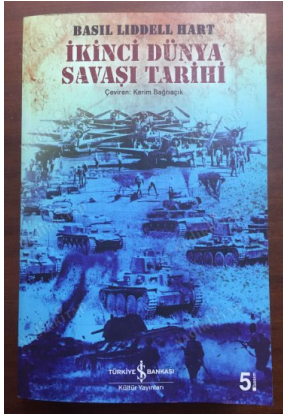
Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler
Enstitüsü, Tarih Anabilim Dalı, Doktora
Öğrencisi, Sakarya, Türkiye,
bulent.efe3@ogr.sakarya.edu.tr,
ror.org/04ttnw109

Geliş Tarihi/Received: 09.09.2025
Kabul Tarihi/Accepted: 11.10.2025
Yayınlanma Tarihi/ Available Online:
31.10.2025

Kitap Bilgileri/Book Information

Yazar/Author: Basil Liddell Hart**Çeviren/Translator:** Kerim Bağrıaçık**Yayınevi/Publisher:** İş Bankası Yayınları**Basım Yılı/Year of Publication:** 2015**Sayfa Sayısı/Number of Pages:** 1072

İkinci Dünya Savaşı Tarihi kitabının yazarı Basil Liddell Hart (1895-1970), yaşadığı dönemin önde gelen askeri tarihçilerinden biridir (Hart, 2015). Ölümünden kısa bir süre önce tamamladığı kitabında İkinci Dünya Savaşı'nın nedenleri, gelişimi ve sonuçlarını detaylı bir biçimde ele almıştır. Stratejik analizlere dayanan detaylı bir çalışma gerçekleştirmiştir.

İkinci Dünya Savaşı Tarihi kitabı, dokuz ana bölüm içermektedir. Kitap, savaşın farklı aşamalarını ve cephelerini kronolojik bir düzende incelemektedir. Bölüm başlıkları şu şekilde belirlenmiştir; *Genel Durum, Savaş Patlak Veriyor* (1939-1940), *Savaş Tırmanıyor* (1940), *Savaş Yayılıyor* (1941), *Dönüm Noktası* (1942), *Düşüş Başlıyor* (1943), *Çöküş* (1944), *Son* (1945) ve *Sonsöz*.

Hart, kitabının giriş kısmında İkinci Dünya Savaşı öncesindeki genel durumu ve tarafların konumlarını inceler (Hart, 2015, s. 22). Yazarın tespitine göre, yeni bir dünya savaşının ayak sesleri 1 Nisan 1939 tarihinde duyulmaya başlamıştır.

Büyük Britanya hükümetinin uyguladığı yatıştırıcı politikalardan vazgeçme kararı ve Polonya'nın Almanya'dan gelecek saldırılara karşı savunulacağı açıklaması savaşın yaklaştığını hissettirmiştir.

Almanya orduları 1 Eylül 1939'da Polonya sınırından geçtiğinde Batılı müttefikler sözlerini tutmak durumunda kalmış, Avrupa savaşı olarak başlayan kanlı hesaplaşma dünyanın büyük bir bölümüne yayılmıştır. Hart'ın değerlendirmeleri, John Keegan'ın savaşın insan boyutuna ilişkin vurgularıyla benzerlik içerir (Keegan, 1990). Savaş başlarken Almanya ve Batılı Müttefiklerin (Büyük Britanya ve Fransa) ekonomik ve askeri durumunu analiz eden Hart, Hitler'in en son istediği şeyin yeni bir büyük savaş çıkarmak olduğunu savunur.

Hitler, Almanya'nın Versailles Antlaşması ile kaybettiği toprakları geri almak, Kasım 1937'de Hossbach Bildirisi'nde açıkladığı Lebensraum (hayat alanı) politikası doğrultusunda genişlemek istiyordu. 1936'da Rhineland bölgesine asker sokarak, 1938'de Avusturya'yı ilhak ederek (Anschluss) ve aynı sene Çekoslovakya'nın Südet bölgesini ele geçirerek Avrupa'da gerilimi adım adım artırmıştı. Batılı Müttefikler Hitler'e cesaret veren basiretsiz bir yatıştırma politikasına saplanıp kaldı. 1938 Münih Konferansında barış garantisi altına alınmak istendi ve Büyük Britanya Başbakanı Chamberlain ülkesine zafer edasıyla döndü.

Alman Genelkurmay'ı büyük bir savaş için hazır olmadıklarını bildiriyordu. Alman kaynakları uzun sürecek bir savaş için yetersizdi. Sanayileşme ve makineleşme arttıkça savaşı idame ettirme gücü

Cite as(APA 7): Efe, B. (2025). İkinci Dünya Savaşı Tarihi, Basil Liddell Hart (Çev. Kerim Bağrıaçık). Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları. *Sosyal ve Kültürel Araştırmalar Dergisi*, 11(23), 262-270. <https://doi.org/10.25306/skad.1780990>

askerlerden ekonomik güce geçmişti. Bu açıdan Batılı Müttefiklerin de durumu iç açıcı değildi. Yine de Birleşik Devletlerin desteği ile uzun bir savaşta avantajlı konuma geçebilirlerdi. Savaş kısa sürerse Mihver Devletleri (Almanya-İtalya-Japonya) parlak başarılar kazanabilirlerdi. Tüm savaş stratejilerini ani baskın, hızlı ilerleme üzerine inşa ettiler. Savaşın başında bu askeri stratejileri işe yarayacaktı.

Batılı Müttefiklerin yatıştırma politikasından ani dönüşü ve Almanya tehdidi karşısında Sovyetler Birliği'nin savunma birliği teklifini reddedişi sonrasında Polonya'nın istila planı Hitler tarafından hayata geçirilecekti. Almanya ordusu zannedildiği kadar güçlü değildi, Polonya askeri birlikleri de sayıca yetersiz sayılmazlardı. Sovyetler Birliği ile saldırmazlık paktı yapan Hitler'in orduları kısa sürede hızla ilerledi. Alman zırhlı mekanize birlikleri ve hava unsurları ilk kez müştereken kullanıldı. Bu savaş teorisi aslında ilk olarak İngiltere'de oluşturulmuş ve adına "Lightning/Yıldırım Savaşı" denmişti. Bu deyim İkinci Dünya Savaşı boyunca ve sonrasında ise Almanca karşılığı olan "Blitzkrieg" ile tarihe geçecekti.

Polonya'nın uzun düzlükleri yıldırım savaşı için biçilmiş kaftandı. İngiltere ve Fransa'nın savaşa girdiği 3 Eylül 1939 tarihine dek Alman orduları hatırı sayılır bir ilerleme kaydetmişti. 17 Eylül 1939'da Sovyet Rusya, Polonya'nın doğu sınırından girince ülkenin kaderi belli olmuştu. Ertesi gün Polonya Hükümeti ülkeyi terk etti, direnişçiler sayesinde Varşova 28 Eylül'e dek direndi. Sonunda Almanlar ve Ruslar Polonya'nın ortasında bir hat üzerinde buluştular. Fransa ordusu Polonya'ya müdahale edecek fırsatı bulamamıştı. Polonya'nın çöküşü ile Almanya'nın Batı cephesini açtığı 1940 senesi baharına kadar Amerikan basınının deyimiyle "Garip Savaş" (Phoney War) hüküm sürecekti.

Cephe gerilerinde tuhaf bir sakinlik hüküm sürüyordu. Almanya Fransa'ya karşı bir taarruz planı hazırlarken Müttefikler de Almanya'nın arka kanadı olan Norveç, İsveç ve Finlandiya'dan bir saldırı planlamışlardı. Bunun yanı sıra Ruhr bölgesine Belçika üzerinden, Doğu kanadına Yunanistan ve Balkanlardan da taarruz planları mevcuttu. Bu planlar arasında Kafkasya'nın ele geçirilerek Almanların Rusya'dan elde etmek istedikleri tek petrol kaynağının denetimini almak da vardı. Almanlar ise Belçika üzerinden Fransa'ya geçecekleri saldırı harekâtını değiştirerek Ardenlerden Maginot Hattını yaracakları hızlı bir taarruzu planladılar. Yeni planın adı "Manstein Planı" idi.

Batı cephesinde büyük devletlerin güçlerinin çatışmadığı "Garip Savaş" sürerken, Kuzeyde savaş tırmanacaktı. Önce Sovyetler Birliği Baltık ülkeleriyle bu ülkelerin stratejik bölgelerinde birlik bulundurabileceğine dair anlaşmalar yaparken Finlandiya ile yapılan görüşmelerden sonuç alamadı. SSCB 1932 yılında Finlandiya ile imzaladığı saldırmazlık anlaşmasını iptal etti ve orduları 30 Kasım 1939'da sınırı geçti. Başlangıçta Fin orduları başarı kazansa da Sovyetler Birliğinin isteklerini kabul etmek zorunda kaldı. Almanlar açısından ise Polonya'nın işgalinden sonra sessiz geçen altı ayın ardından Danimarka ve Norveç işgali önemli bir hamle olacaktı.

Hart, kitabının üçüncü bölümü *Savaş Tırmanıyor* (1940)'da Norveç İşgali, Batı'nın İşgali, Britanya Muharebesi, Mısır'dan Karşı Taarruz ve İtalyan Doğu Afrika'sının İşgali alt başlıklarını inceler.

Almanya, 9 Nisan 1940'ta Norveç ve Danimarka'yı işgal ederek stratejik olarak önemli limanları ele geçirdi. Norveç'in işgali, Müttefikler için büyük bir şok olmuştu. İngilizler Almanya'nın deniz gücüne karşı üstün olmasına rağmen, bu hamleye karşı hazırlıksız yakalandı. Hart analizinde, Hitler'in bu hamlesinin bir risk olduğunu ancak Almanların sürpriz unsurunu etkili bir şekilde kullandığını vurgular. Norveç'in işgali ile Almanya, demir cevheri tedarikini güvence altına aldı, kuzeyde stratejik bir üstünlük sağladı.

Almanya'nın Fransa ve Benelüks ülkelerine taarruzu savaşın tırmanışını gösteren en önemli dönüm noktalarından biridir. 10 Mayıs 1940'ta Almanya, Belçika, Hollanda ve Lüksemburg'a saldırarak Fransa'ya Kuzeyden girme ve ilerleme stratejisini uygulamaya koydu. Hart, bu taarruzun Blitzkrieg (Yıldırım Savaşı) taktiklerinin en başarılı örneklerinden biri olduğunu vurgular. Fransa'nın Maginot Hattına aşırı güvenmesi, Almanya'nın Ardenler üzerinden saldırısını engelleyemedi. Alman güçleri

Fransa'yı işgal etmeye başladı. Bu noktada Dunkurg'ten İngiliz birliklerinin tahliyesi ve Hitler'in buna taarruzu bir müddet durdurarak izin vermesi önemlidir.

Fransa'nın düşüşüyle beraber Hitler, İngiltere'yi istila planını (Denizaslanı Harekâtı) devreye soktu. Fakat bu planın başarısı, İngiltere hava sahasında üstünlük sağlanmasına bağlıydı. Almanya, İngiltere'yi hava bombardımanlarıyla yıpratmayı amaçladı. Luftwaffe (Alman Hava Kuvvetleri) ile RAF (Kraliyet Hava Kuvvetleri) arasındaki çatışmalar, tarihin en önemli hava savaşlarından biri oldu. Hart, İngilizlerin bu savaşta başarılı olmasının nedenlerini hava mücadelesinde radarın etkin kullanımı, Almanların stratejik hataları ve İngiliz halkının direnci olarak açıklar.

1940 yılı sonlarına doğru İtalya'nın Doğu Afrika'daki zayıf askeri durumu sebebiyle Müttefikler, Mısır üzerinden Kuzey Afrika'da karşı saldırıya geçti. İngiliz birlikleri, İtalya Doğu Afrika'sını (Sudan, Etiyopya, Libya) istila etmeye başladı. Hart, İtalya'nın savaş stratejisinin ne denli başarısız olduğunu, Almanya'nın ise bu yetersizlik nedeniyle Afrika'ya müdahale etmek zorunda kaldığını vurgular.

Basil Liddell Hart, eserinin dördüncü bölümünde klasik tarih anlatısını aşarak askeri stratejiler ve hatalar üzerine yoğunlaşır. Blitzkrieg'in etkisini ve gücünü vurgulayan Hart, Almanya'nın mobilize savaş anlayışı, taktik zekâsı yüzünden Fransa ve Benelüks ülkelerinde başarı elde ettiğini detaylandırır.

Yazar, Fransa'nın Maginot Hattına gereğinden çok güvenmesi, Büyük Britanya'nın Almanya'nın Norveç hamlesine karşı yetersiz ve çaresiz kalması gibi hataları vurgular. İngilizlerin hava üstünlüğünü koruma çabasının, savaşın ilerleyişinde nasıl önemli bir dönüm noktası olduğunu belirtir. Hart'ın analizleri askeri tarih açısından oldukça değerlidir ve özellikle Blitzkrieg taktikleri konusunda derinlemesine bilgi verir. Ancak, Hart'ın Almanya'nın savaş stratejilerini gereğinden fazla övdüğü düşünülebilir.

Almanya, 1941'de Balkanlar'da genişleme hareketine girişti. İtalya'nın Yunanistan'daki başarısızlığı, Hitler'i müdahale etmeye zorladı. Nazi Almanya'sı, kısa sürede Yugoslavya ve Yunanistan'ı işgal etti. Ancak İngilizlerin direnişi ve özellikle Girit'teki mücadele, savaşın bu cephesinde önemli bir taktik ders sundu. Girit Muharebesi, havadan işgalin (paraşüt birliklerinin) ne kadar riskli olabileceğini göstermesi açısından Almanya için ciddi kayıplara yol açtı.

Hitler, 1941 yazında Sovyetler Birliği'ne karşı "*Barbarossa Harekâtı*"nı başlattı. Bu saldırı başlangıçta büyük Alman ilerlemeleriyle sonuçlandı ve Kızıl Ordu ağır kayıplar verdi. Ancak Moskova yakınlarında Sovyetlerin direnişi ve kış soğğunun sertleşmesi, Almanya'nın savaş planlarını aksattı. Stalin'in stratejik manevraları ve "yanmış topraklar" yaklaşımı ile Sovyet sanayisinin doğuya taşınması, savaşın ilerleyen dönemlerinde Almanya'nın zayıflamasına neden oldu. Hart, Hitler'in Sovyetler Birliği'nin çabuk yenileceğine ilişkin hatalı düşündüğünü ve iki cepheli bir savaşın Almanya için büyük bir sorun oluşturduğunu açıkça belirtir.

General Erwin Rommel, Kuzey Afrika'da büyük bir başarı elde etti. İtalya'nın başarısızlıklarının ardından Afrika'ya gönderilen Alman birlikleri, "Çöl Tilkisi" olarak anılan Rommel'in komutasında İngilizlere karşı önemli kazanımlar elde etti. Rommel'in taktiksel ustalığı, bölgedeki İngiliz güçlerini gerilettiler. Ancak ikmal hatlarının yetersizliği ve lojistik sorunlar, Alman ilerleyişinin kalıcılığını tehlikeye attı.

1941 yılı sonunda Japonya, Asya ve Pasifik'te yayılmacı politikalarına hız verdi. Pearl Harbor saldırısı ile ABD'yi savaşa sokan Japonya; Filipinler, Malaya ve Singapur gibi stratejik bölgeleri ele geçirdi. Japonya'nın taarruzları, savaşın küresel bir hâl almasını sağladı. Bu durum da Müttefiklerin Asya-Pasifik cephesine daha fazla ağırlık vermesine yol açtı.

Liddell Hart'ın askeri analizleri, sadece olayları anlatmakla kalmayıp savaşın nedenlerini ve sonuçlarını da açıklaması bakımından önemlidir. 1941 senesi, Mihver Devletleri için zaferler yılı olarak görünse de Sovyet direnişinin başlaması, ABD'nin savaşa girmesi, ilerleyen senelerde savaşın Mihver aleyhine dönmesine neden olmuştur.

Kitabın beşinci bölümü *Dönüm Noktası* (1942)'de savaşın gidişatını etkileyen kilit gelişmeler analiz edilerek Mihver Devletlerinin zayıfladığı anlar belirlenir. Stalingrad Muharebesi (1942-43) Almanya adına savaşın en büyük dönüm noktalarından biri sayılır. Alman ordusu Stalingrad'ı kuşatmayı başarmış ancak Sovyet güçleri kenti terk etmeyerek direniş göstermiştir. Kasım 1942'de Uranüs Harekâtı başlatan Sovyet kuvvetleri Almanları kuşatma altına almıştır. Hart, Stalingrad'ın kaybının Hitler'in askeri liderlik anlayışındaki hataları ortaya çıkardığını savunur. Hitler'in Stalingrad'da direnme kararı almasının ordusunu bir felakete sürüklediğinin altını çizer. Hitler, Paulus'a geri çekilme izni vermez, Alman ordusunun toparlanmasına fırsat tanımaz, böylece Doğu Cephesinde kuvvetli bir savunma kurulamaz. Yazar, Almanya'nın Doğu Cephesinde avantajını kaybetmesine bu hataların neden olduğunu söyler. Beevor'a göre de Stalingrad, sadece bir cephe olmakla kalmaz savaşın moral dengelerini değiştiren bir kırılma noktası olur (Beevor, 2012). El Alamein Savaşı (1942), Kuzey Afrika coğrafyasındaki dengeleri değiştirmiştir. Rommel'in geri çekiliş harekâtı Almanya'nın Afrika'daki varlığını sona erdirir. Pasifik Cephesinde ise Midway Muharebesi (1942), Japonya adına sonun başlangıcıdır. ABD'nin Japon donanmasına ağır kayıplar verdirmesi, rollerin değişmesine ABD'nin Pasifik'te üstünlüğü ele geçirmesine sebep olmuştur.

Hart, *İkinci Dünya Savaşı Tarihi* kitabının altıncı bölümünde 1943 senesindeki olayları analiz eder. Yazara göre bu sene Mihver Devletlerinin kesin olarak gerilemeye başladığı, Müttefikler için stratejik üstünlüğün netleştiği bir sene olacaktır. Almanya, Rusya'da, İtalya'da ve Kuzey Afrika'da ağır kayıplar verirken Japonya ise Pasifik'te büyük bir savunma hattının gerisine çekilmek zorunda kalmıştır.

Hart, Kuzey Afrika'nın Mihver kuvvetlerinden tamamen temizlenmesinin, Akdeniz'deki savaşı etkilediğini, Müttefiklerin Avrupa harekâtına zemin hazırladığını savunur. Tunus'un düşmesi önemli bir gelişmedir. Rommel'in üstünlüğü 1943'te tamamen kırılmıştır. Sicilya çıkartması ise Müttefiklerin Avrupa'ya dönüşü adına önemli bir adımdır. Temmuz 1943'teki çıkartma ve Sicilya'nın düşmesi, Mussolini rejiminin çöküşüne neden olmuştur. Hitler'in Mussolini'ye olan itimadı azalmış, Almanya kıtada tek başına kalmıştır. İtalya Eylül 1943'te Müttefiklere teslim olur, Almanlar ülkenin kuzeyini hızla işgal ederek bir savunma hattı oluşturur. Müttefik güçler ise, İtalya'nın dağlık coğrafyasında ve Alman savunması sebebiyle oldukça yavaş ilerlemiştir. Hart, Hitler'in Mussolini'yi düşüşten sonra kurtarmasının, İtalya'da kukla hükümet kurmasının savaşın genel süresini uzattığını belirtir.

İkinci Dünya Savaşının ana belirleyici cephesiyse Doğu Cephesi olmuştur. 1943 senesinde Almanlar Ruslar karşısında çekilmeye başladı. Kursk Muharebesi, Hitler'in Doğu Cephesinde son büyük saldırısı olacaktır. Sovyetler, Almanları Kursk'ta durdurdu, sonrasında karşı taarruza geçti. Almanlar; Moskova, Stalingrad ve Kursk yenilgileri ardından Doğu Cephesinde hızlı bir zafer yerine bir varoluş savaşını gerçekleştirmek zorunda kaldı.

1943'te Pasifik'te Japonya'nın saldırı gücü kaybolmuştu, ABD adım adım Japonları geri püskürtmeye başlamıştı. ABD, "Ada atlamalı" (Island Hopping) stratejisi uygulayarak savunma hatlarını kırdı. Japon donanması, ABD'nin artan üretim kapasitesi ve silah üstünlüğüne karşı koyamaz hale gelmişti. Midway Muharebesinden sonra başlayan Japon yenilgileri devam ediyordu. ABD ve Avustralya kuvvetleri, Bougainville'de Japon savunma hattını yıkmıştı. Bismarc ve Admiralty Adalarını ele geçirme, Japonya'nın Avustralya'ya saldırı tehdidini bertaraf etmişti. Bu bölgedeki savaşlar Japonya'nın lojistik kaynakları tükenme noktasına getirmişti. ABD ise Pasifik'te adım adım ilerliyordu. Hart, Merkezi Pasifik Harekâtı'nın Japonya'nın ana savunma hatlarının ABD tarafından tehdit edilmeye başladığını gösterdiğini ifade eder. Gilbert Adalarının ele geçirilmesi, Japonya'nın ABD ilerleyişine dur diyemediğinin bir işaretidir.

Birmanya Cephesinde ise 1943 yılında tam bir sonuç alınamamıştır. İngiliz ve Çin kuvvetleri, Japonları Hindistan sınırında durdurdu. Japonların Birmanya'daki lojistik hatları, ABD'nin hava saldırılarıyla zayıflattı. 1944'e gelindiğinde Japonların Hindistan'ı işgal etme şansı ortadan kalkmıştı. Bu cephe de esas

gelişmeler 1944 yılında gerçekleşti. Hart'a göre, Birmanya'daki savaşın uzun sürmesi, Japonya'nın Pasifik'teki ana savaş planlarını olumsuz etkiler.

Hart, kitabının yedinci bölümünde 1944 yılındaki Mihver Devletlerinin çöküşünü anlatır. Bu yılda Almanya Doğu ve Batı Cephelelerinde ağır darbeler almıştır. Japonya da Pasifik'te üstünlüğünü tamamen kaybetmiştir. Müttefikler büyük stratejik hamlelerle Mihver Devletlerinin direncini kırdı. Hart'a göre, Almanya'nın hala savaşı sürdürmeye çalışması irrasyonel bir inattır. Hitler'in savaşın kaybedildiğini anlamasına karşın teslim olmayı reddetmesi Almanya için daha büyük bir yıkıma neden olmuştur.

İtalya'daki savaş, beklenen hızla ilerlememiştir. Zorlu arazi ve Alman direnişi bu süreci bir çıkmaza dönüştürdü. Müttefikler, Roma'ya ancak 4 Haziran 1944 tarihinde ulaştı. Normandiya Çıkarması (6 Haziran) başlayınca İtalya harekâtı geri plana düştü. Almanlar ise, Gotik Hattında etkili bir savunma kurarak Müttefiklerin ilerleyişini yavaşlattı.

Hart, Normandiya çıkarmasının (Overlord Harekâtı) büyük savaşın en büyük dönüm noktalarından biri olduğunu vurgular. Almanlar Müttefik harekâtını durdurma gayesiyle tüm gücünü seferber etmiştir, fakat bunda başarılı olamamıştır. 25 Ağustos 1944 tarihinde Fransa'nın başkenti Paris geri alınmıştır.

Doğu Cephesinde ise Ruslar, 22 Haziran 1944'te Bagration Harekâtını başlatmıştır. Böylece Alman savunması çökmüş, Kızıl Ordu Polonya ve Baltık istikametinde hareket etmeye başlamıştır. Ağustos 1944'te Almanların eski müttefiki Romanya'da Almanya'ya savaş ilan etmiştir. Hart, Almanların Doğu Cephesinde çöküşünü kaçınılmaz olarak görmüştür, Hitler'in askeri hatalarının bu süreci hızlandığını belirtir.

1944 yılındaki Müttefik stratejik hava saldırıları Almanya'nın ekonomik ve savaş gücünü felç etmiştir. Bu saldırılarda petrol tesisleri, demiryolu ağları, sanayi merkezleri hedef alınmıştı. Luftwaffe, bu saldırıları durdurabilecek yeteneğini her geçen gün kaybediyordu. Pasifik'te de Almanların müttefiki Japonya geri çekiliyordu. ABD, Yeni Gine'yi geri aldı, Filipinler Deniz Muharebesinde Japon Donanması yenildi. Birmanya'da Müttefikler Japonları geri püskürtmeye başlamıştı.

ABD, Mariana Adalarını ele geçirerek Japonya'ya doğrudan hava saldırısı yapmak için avantaj sağlamıştı. Iwo Jima'yı aldıklarında da B-29 bombardıman uçakları için değerli bir üs kazanmıştı. Japonlar adada büyük bir direniş sergiledi, Hart'a göre bu direniş Japonların teslim olmaya niyetlerinin olmadığını gösteriyordu.

Batı Cephesinde Hitler son bir çabayla Ardenler taarruzunu gerçekleştirecekti. Bu çaba Hitler'in son büyük kumarı sayılabilirdi. Müttefikler bu saldırıyı geri püskürtmüş, Almanya içlerine doğru hareketlerine devam etmişti.

1944 yılında Almanya hem Doğu hem Batı Cephesinde büyük yenilgiler almıştı. Japonya Pasifik'te savunmaya çekilmiş, savaşı kaybedeceği belli olmuştu. Müttefikler 1944 yılında kesin olarak üstün konumdaydılar.

Basil Liddell Hart, sekizinci bölümde 1945 yılını nihai çözülme, teslimiyet yılı olarak tanımlar. Mihver Devletlerinin savunması her cephede kırılmış, savaşın sonucu belli olmuştur. Bu gidişi durduracak, tersine çevirecek hiçbir stratejik hamle bulunamamıştır. Hart, Hitler ve Japonya'nın teslim olmaya yanaşmamasını bu ülkelerin büyük yıkımına neden olduğunu savunur. Hava bombardımanları ve atom bombası gibi aşırı saldırılar bu teslim olmama davranışının sonucunda yaşanmıştır.

Doğu Cephesinde Sovyetlerin Ocak 1945'te başlattığı büyük taarruz, savaşın en kritik ve en yıkıcı operasyonlarından biridir. Kızıl Ordu Almanları Polonya'dan tamamen atmıştır, Jukov ve Koniev'in kuvvetleri Oder Nehrine dek ilerlemiştir. Almanlar Vistül-Oder hattında tutunamamış, büyük bir geri çekilişe başlamıştır. Bu taarruz Hitler'in son ümitlerini de kaybetmesine neden olmuştur.

İtalya'da Alman kuvvetleri de Nisan 1945'te geri çekilmeye başlamıştır. Mussolini 28 Nisan'da partizanlar tarafından yakalanmış ve idam edilmiştir. 2 Mayıs 1945'te Almanlar İtalya topraklarında teslim olmuştur.

Almanların tamamen çöküşü ile Sovyetlerin 16 Nisan 1945 tarihli Berlin taarruzu başlamıştır. ABD ve İngiliz birlikleri de batıdan Almanya içlerine ilerlemişlerdir. 25 Nisan tarihinde Sovyet ve ABD birlikleri Elbe Nehrinde buluşmuşlardır. Hitler'in 30 Nisan'da Berlin'de intihar ettiği duyulmuştur. 7 Mayıs tarihinde Almanya Batı Müttefiklerine teslim olmuştur. 9 Mayıs'ta ise Sovyetler Birliğine de teslimiyet gerçekleşir.

Almanya'nın çöküşünün ardından Japonya'nın çöküş süreci de devam etmiştir. ABD deniz ve hava kuvvetleri Japonya'nın ana adalarını ablukaya almıştır. 1 Nisan 1945 tarihinde ABD kuvvetleri Okinawa'ya çıkmıştır. Japonlar intihar saldırıları ve kamikazelerle süreci durdurmaya çalışsa da başarılı olamamıştır. Hart, atom bombası kullanılmasını savaşı sona erdirse de hem etik hem de stratejik açıdan tartışmalı bir karar olduğunu belirtir. 6 Ağustos 1945'te Hiroşima, 9 Ağustos 1945'te Nagazaki atom bombası dehşeti yaşamıştır. Japonya 15 Ağustos 1945 tarihinde Birleşik Devletlere teslim olmuştur.

Hart, İkinci Dünya Savaşı Tarihi kitabının Dokuzuncu ve son bölümünde İkinci Dünya Savaşını diplomatik ve stratejik bir başarısızlık olarak yorumlamıştır. Yazar, bu savaşın önlenebileceğini belirtir, savaşın gidişatındaki hatalar da gereksiz kayıplara ve daha uzun süren bir çatışmaya yol açmıştır. Bu anlamda İkinci Dünya Savaşı "önlenbilir bir felaket" olarak tanımlanabilir.

Sonuç ve Değerlendirme

Basil Hart, 1895 senesinde Paris'te doğmuş 1970 senesinde Marlow kasabasında ölmüştür. İngiliz asker, strateji uzmanı ve askeri tarih yazarıdır. Askeri strateji alanında otorite olarak kabul edilir. Önemli askeri tarih eserleri kaleme almıştır. Birinci Dünya Savaşında gönüllü olarak Büyük Britanya ordusuna iştirak etmiştir. İyi eğitimi ve entelektüel yetkinliğinden dolayı ordunun talim-taktik kısmına atanmıştır. Basil Hart, bu departmanda piyade talimleri için el kitapları yazmıştır. Tank savaşları stratejisinin öncüsü olarak bilinen General Fuller'in öğrencisi olarak onun fikirlerinden etkilenmiştir. Cephede zehirli gaz yüzünden sağlığı bozulmuştur. 1927 senesinde yüzbaşı rütbesiyle ordudan ayrılmıştır. Ordudan ayrıldıktan sonra askeri tarih ve strateji yazımına odaklanmıştır.

Liddell Hart, tarihin ilk endüstriyel ve topyekûn savaşına bizzat katıldı. Bu deneyimlerini entelektüel bir perspektifle değerlendirdi, derin analizler sundu. Birinci Dünya Savaşında doğrudan cephe taarruzlarının büyük kayıplara yol açtığını tespit etmiştir. Bu taarruzlar başarısızlığa mahkûmdur. Cephede başarı adına "dolaylı yaklaşım" ismini verdiği bir strateji geliştirmiştir. Bu yaklaşım, düşmana doğrudan saldırmak yerine rakibin zayıf noktalarını hedef almayı hedefler. Hızlı, çevik zırhlı birliklere dayanır.

İkinci Dünya Savaşı öncesi yazdığı eserler, Nazi Almanya'sının savaş esnasındaki stratejilerini etkilemiştir. Hart, savaş sonrasında eleştirilere de maruz kalmıştır. Bazı iddialara göre, yakalanan Alman generalleri, onun bu stratejilerin oluşumundaki etkisini abartmaları için teşvik edilmiştir. Bunun yanında, Soğuk Savaş yıllarında Batı Almanya'da yeni bir ordu oluşturulması sürecinde, Erwin Rommel efsanesinin ve "temiz Wehrmacht" söyleminin siyasi amaçlarla desteklenmesinde rol oynamıştır.

Liddell Hart'ın askeri tarih alanındaki uzmanlığı, sadece teoriye dayanmaz. Uygulamalı bilgiyi de içerir. Yazdığı yirmi üç eserden Türkçeye çevrilenler arasında şunlar yer almaktadır; Strateji: Dolaylı Tutum, Alman Generalleri Konuşuyor, Birinci Dünya Savaşı Tarihi, İkinci Dünya Savaşı Tarihi. Bu kitaplar, onun savaş tarihi konusundaki yetkinliğini açıkça ortaya koymaktadır. Hart'ın eserleri; disiplinli, titiz ve özgün bir tarzda kaleme alınmıştır. Kitapları, stratejik düşüncenin askeri tarihle harmanlandığı önemli kaynaklar haline gelmiştir.

Basil Liddell Hart'ın "*İkinci Dünya Savaşı Tarihi*" adlı çalışmasında cevapladığı temel soruları şu şekilde özetlemek mümkündür:

- İkinci Dünya Savaşı hangi sebeplerle çıkmıştır?
- Hangi stratejik hatalar cephelerin ve genel olarak savaşın gidişatını değiştirmiştir?
- Müttefiklerin hangi kararları İkinci Dünya Savaşının sonucunu belirlemiştir?

Hart, savaşın sadece bir askeri olaylar dizisi olmadığını vurgular. Savaşın öncesinde ve esnasında alınan kararlar, diplomatik hamleler, stratejik planlar belirleyicidir. Weinberg savaşın küresel boyutunu vurgularken, Hart stratejik yönüne odaklanır (Weinberg, 2005).

Hart, İkinci Dünya Savaşının aslında önlenabilir olduğunu iddia eder. Batılı Müttefikler 1930'larda kararlı politika izlemiş olsalardı bu büyük çatışma yaşanmayabilirdi. Savaş başladıktan sonra ise, belli bir dönem sonunda Hitler'in stratejik hataları Almanya'nın yenilgisine yol açmıştır. Müttefiklerin bazı kritik kararları da savaşın seyrini değiştirmiştir.

Yazara göre 1936'da Renanya'nın yeniden Almanlar tarafından silahlandırılması Fransa ve İngiltere tarafından sessizlikle karşılanmıştır. Hitler'e geri adım attırma politikası uygulanmamış ve Almanya cesaretlendirilmiştir. Çekoslovakya'nın Südet bölgesinin Almanya'ya bırakılması başka bir yatıştırma politikasıdır, stratejik açıdan hatalıdır.

Askerî açıdan henüz gücünün doruğuna ulaşmamış ve kaynakları kısıtlı bir Almanya'ya set çekilmesi gerekiyordu. 1939 yılındaki Polonya işgali ise son hatalı karardır. İngiltere ve Fransa bu kez Almanya'ya savaş açarak geç kalmış bir tepki vermiştir. Hitler'in bu denli ileri gitmesine izin verilmeden önce kararlı bir diplomasi yürütülmeliydi. Hart'a göre savaş bir anda patlak vermemiş, Batı'nın stratejik hataları ve pasif tutumu sonucunda kademeli olarak çıkmış ve büyümüştür.

Hart'a göre Hitler'in en büyük stratejik hataları ise şöyledir: Hitler, 1940 yılında Fransa düştükten sonra İngiltere'yi işgal etmek yerine bir hava savaşını (Britanya Muharebesi) ve deniz ablukasını tercih etmiştir. Bu karar Müttefiklerin ilerleyen dönemde Avrupa'ya geri dönmesini kolaylaştırmıştır. Hitler'in stratejik hatası olmasa Batı Cephesi tamamen Almanya'nın kontrolüne geçebilirdi. Almanya'nın Sovyetler Birliğine saldırması ve Doğu Cephesini açması ise en büyük stratejik hatadır. Bu iki cephele savaş Almanya'nın güçlerini bölmesine neden olmuş, yıpranmasına yol açmıştır. Stalingrad Muharebesindeki geri çekilmeme konusundaki ısrar da Alman güçlerinin büyük zayıflamasına sebep olmuştur. Hitler kaynaklarını yanlış yönlendirmiş, gereksiz çatışmalara girmişti. Kuzey Afrika'daki Rommel'in mücadelesine çok fazla kaynak ayrılmıştır. Bu gereksiz kaynak israfı Mihver Devletlerinin savaşın ilerleyen yıllarında müttefiklerin sanayi gücü karşısında zayıf düşmesine neden olmuştur.

Hart, müttefik hamlelerini de sıralar ve analiz eder. Normandiya Çıkarması (D-Day, 1944) savaşın gidişatını etkileyen en önemli olaylardan biridir. Müttefikler bu harekâtla Batı cephesinde kesin üstünlük sağlamışlardır. Almanya iki kuvvetli güç arasında sıkışıp kalmıştır. Stratejik hava bombardımanları da Almanya'nın sanayi tesislerini ve ulaşım ağlarını tahrip etmiştir. Almanya'nın savaş ekonomisi kısa süre içinde çökmeye başlamıştır. ABD ise Pasifik'te "Ada Atlamalı" stratejisi ile doğrudan bir saldırı yerine önemli adaları ele geçirme politikası izlemiştir. Böylece Japonya sürekli geri çekilmiş, Pasifik'te güçsüz kalması sağlanmıştır. Hart, atom bombasının kullanımını stratejik açıdan zorunlu bulur, fakat bunun etik olarak doğru olmadığını savunur. Atom bombası Pasifik Savaşının daha hızlı sona ermesine sebep olmuştur. Bunun yanında bu karar, Birleşik Devletlerin Sovyetler Birliğine güç gösterisi yapması içindir.

Hart'ın *İkinci Dünya Savaşı Tarihi* adlı eseri, savaşın stratejik ve askeri boyutlarını ön plana çıkarır. Kitapta, geleneksel tarih yazımından farklı bir bakış açısı bulunur. Yazar, sadece savaşın kronolojik olay örgüsünü anlatmaz. Bu süreçte liderlerin karar alma mekanizmalarını, savaşın yönünü değiştiren unsurları, stratejik yanlışları analiz eder. Bu sistematik yaklaşım, kitabın askeri savaş tarihi ve stratejik

analiz bakımından önemli bir referans kaynağı olmasını sağlar. Buna karşın eserde bazı eksiklikler ve tartışmalı yönler de mevcuttur.

Hart, olumlu bir yaklaşımla olayları sadece aktarmaz, neden-sonuç ilişkilerini değerlendirir. Yazar, cephelerde olayların neden ve nasıl yaşandığını analiz eder, başka stratejik seçeneklerin savaşın gidiş yönünü nasıl etkileyebileceğini anlamaya çalışır. Hitler'in İngiltere'yi işgal etmeme kararının, Sovyetler Birliğine taarruzun (Barbarossa Harekâtı) hatalı olduğu tespit eder. Almanya'nın stratejik açıdan Müttefiklerce bombardıman edilmesi ise doğru bir karardır. Bu analitik çerçeve kitabı askeri strateji ve savaş yöntemi açısından bir referans kaynağı durumuna getirir.

Hart, savaşı değerlendirirken sadece kazananların perspektifinden olaylara bakmaz, Mihver ve Müttefik güçlerinin başarılı ve başarısız yönlerini sergiler. Müttefiklerin savaş öncesi yatıştırma politikasını (Appeasement) hatalı bulur, Churchill ve Roosevelt'in bazı kararlarını eleştirir. Savaşın dönüm noktalarını kronolojik değil, stratejik odaklı analiz eder. Midway Muharebesi, Normandiya Çıkarması savaşın seyrini değiştiren durumlardır, bunlar askeri operasyon olmaktan çıkarak stratejik birer hamle olmuşlardır.

Hart'ın eserinde Batı Cephesi ve Pasifik Cephesi detaylı analiz edilirken Doğu Cephesi o denli detaylı aktarılmaz. Sovyetler Birliğinin askeri manevralarının savaşın kazanılmasındaki rolü sınırlı bir biçimde ele alınmıştır. Stalingrad ve Kursk Muharebelerinin önemi belirtilse de Kızıl Ordunun genel olarak savaşa etkisi aynı düzeyde vurgulanmaz. Sovyetlerin gösterdiği direniş, Almanya'nın savaş gücünün Doğu Cephesinde tükendiği gerçeği görmezden gelinmiştir. Müttefiklerin Berlin'e ilerleyişi ön plana çıkarılırken, Sovyetlerin asıl Alman gücünü bertaraf ettiği Berlin ilerleyişi arka planda kalır.

Hart, kitabının bazı kısımlarında alternatif tarih senaryolarını ele alır ve spekülatif yorumlar yapar. "Hitler İngiltere'yi işgal etseydi savaşın gidişatı nasıl olurdu?" gibi yaklaşımları, olasılıklarla ilgili tartışmaları alevler. Almanya'nın farklı bir strateji ile savaşı kazanabileceği yorumu da askeri tarihçiliğin nesnel sınırlarını zorlar. Bu tür spekülatif analizler, akademik tarih yazımında tartışmalı bir yaklaşım olarak değerlendirilebilir.

Hart, eserinde diplomatik süreçleri de yeterince irdelemez. Askeri strateji ve operasyonlara odaklanırken uluslararası ilişkiler boyutunu, diplomatik müzakereleri, savaş sonrası politik dengeleri gözden kaçırır. Yalta ve Potsdam Konferanslarının önemini yeterince vurgulamaz. Müttefikler arasındaki diplomatik çekişmeleri ve anlaşmazlıkları kapsamlı şekilde aktarmaz. Savaşın sona ermesini hızlandıran diplomatik süreçlere fazla yer vermez. Bütün eksikliklere karşın kitabın, bir savaşın nasıl yönetildiğini açıkladığını ve hangi stratejik kararların savaşın yönünü nasıl etkilediğini aktardığını belirtmek gerekir.

Bassil Lidder Hart'ın analizleri, yalnızca İkinci Dünya Savaşından çıkarılacak dersleri içermez. Günümüz savaş analizleri, stratejileri bakımından da önemli hususlara değinir. Liderlerin hatalı kararları, yanlış stratejik hamleleri, eksik istihbarat değerlendirmeleri bir savaşın sonucunu değiştirebilir. Tarihsel perspektiften bakıldığında, modern askeri planlama ve uluslararası ilişkiler açısından İkinci Dünya Savaşı önemli dersler vermektedir.

Hart'a göre savaşlarda yalnızca silah gücü önemli değildir. Stratejik analiz ve planlama da savaşın kazanılıp kaybedileceğini belirler. Yanlış istihbarat, hatalı liderlik kararları, büyük askeri güce sahip devletleri dahi çöküşe götürebilir. Uluslararası diplomasi de zayıflık göstermek, saldırgan devletleri cesaretlendirebilir, büyük çaplı savaşlara yol açabilir.

Hart'ın İkinci Dünya Savaşı Tarihi isimli eseri, sadece geçmişi anlamak adına değil gelecekte benzer hatalardan kaçınmak adına da okunması ve incelenmesi gereken bir eserdir. Kitap yalnızca tarihçilerin değil, uluslararası ilişkiler uzmanlarının, askeri planlamacıların, stratejiyle ilgilenen herkesin üzerinde düşünmesi gereken bir çalışmadır. Eserdeki analizler geçmişi anlatmakla kalmaz, günümüz dünyasında da askeri strateji ve uluslararası politika açısından önemli çıkarımlar yapmayı mümkün kılar.

Kaynakça

Beevor, A. (2012). *The Second World War*. Little, Brown.

Hart, B. L. (2015). *İkinci Dünya Savaşı Tarihi* (K. Bağrıaçık, Çev.). Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları. (Orijinal eser 1970'te yayımlandı.)

Keegan, J. (1990). *The Second World War*. Penguin Books.

Weinberg, G. L. (2005). *A world at arms: A global history of World War II*. Cambridge University Press.

Makale Bilgi Formu

Çıkar Çatışması Bildirimi: Yazar tarafından potansiyel çıkar çatışması bildirilmemiştir.

Yapay Zeka Bildirimi: Bu makale yazılırken hiçbir yapay zeka aracı kullanılmamıştır.

İntihal Beyanı: Bu makale iThenticate tarafından taranmıştır.